

תלמידי ישיבת מרכז הרב

תפארת ישראל פרקי יסוד

טבת-אדר א' שנה שנייה

לימוד יומי באמונה | תפארת ישראל, למהר"ל

הלימוד היומי באמונה

מסע שורשים מעמיק בספרי היסוד של גדולי הדורות,
שבסופו תדע את עיקרי האמונה של עם ישראל!

פרטים על התכנית בגוף החוברת

מהו תפקידו של האדם בעולם?
למה יש כל כך הרבה מצוות?
מהי מטרת המצוות?

למה הקב"ה כפה אותנו לקבל את התורה למרות שאמרנו 'נעשה ונשמע'?

על שאלות אלו ועוד עונה המהר"ל בספרו 'תפארת ישראל'. בספר זה מברר המהר"ל מפראג, מגדולי ישראל שבכל הדורות, את המושג המרכזי ביותר בחיי האדם המאמין מישראל - התורה. קומה על גבי קומה בונה המהר"ל את התפיסה האמונית ביחס לתורה. מהי מטרת האדם, במה הוא שונה מבעלי החיים, מהו תפקידה של התורה בבניית הנפש של כל אחד מישראל ועד כמה היא חשובה והכרחית לישראל ולעולם כולו. המהר"ל מזמין אותנו למסע מעמיק בהבנת היסודות המרכזיים ביותר ביחס לתורה. הוא פותח לנו שער לעולם פנימי ומחיה, שהנכנס בו נחשף למתיקותה, יופייה והדרה של תורת ישראל.

חוברת זו היא החוברת השביעית בסדרת החוברות של 'לימוד יומי באמונה'. בלימוד נעשיר את עולמנו הרוחני ונקיף באופן קבוע, שיטתי ומגוון, את ספרי היסוד של אמונת ישראל.

ללמוד - להעמיק - להתחבר

עמותת 'בשביל הנשמה' הוקמה ע"י תלמידים מיישיבת מרכז הרב לאחר הפיגוע בשיבה. העמותה שמה לה למטרה לעודד ולהרבות לימוד בנושא האמונה. בשנים האחרונות הוציאה העמותה מאות אלפי חוברות לימוד יומי לבני נוער.

תלמידי ישיבת מרכז הרב

בשיתוף:

אתר ערוץ מאיר

יחידת התייבוב בית און
Yeshiya.org.il
השליח לזוהר התורה

אתר ישיבה

הלימוד היומי באמונה

7

'תפארת ישראל' למהר"ל

7

לזכרון עולם בהיכל ה' לע"נ הבחור יונתן (יוני) מנדל תורג'מן ז"ל

(כ"ג אייר תשנ"ב - כ"ח אב תשע"ג)

אשר נקטף בדמי ימיו בתאונת דרכים מחרידה
והוא בדרכו לישיבתו במצפה רמון

אין מי ייתן תמורתו.
האבידה גדולה וההתאקלמות מרה
אך בחייו הותיר בנו מְסוּנָה,
שבעשרים ואחת שנותיו חרותה
את המשך דרכנו סְלֵלָה.
מה התכלית ומה סוֹבֵב
רק לאור תתקרב.
זזה לנו המסילה בכל אבידה ושבירה,
סירת הצלה בעת מצוקה.
שכן בחייו ראינו הרצונות
רק לחבר יוצרות ולא ליפול לעוונות.
ויותר מכך התחזק
לצאת ושלא להישחק,
לא להתייאש אלא רק לחזור ולהמשיך בכביש
ולא לירא מאיש.
מְכַנֵּן לבורא ובאמונה עושה,
וכפי שבשיריו כתב "ולא אֶרְפָּה",
"מכל מידות רעות את נפשי אֶרְפָּא".
ומאיתנו נְמֻשָּׁה בעודו שה
ואין לְמָה נחכה שהוא כבר חוֹסֶה.
רק אותנו לבד השאיר
אבל הותיר את השיר שמחיו מאיר.
ולנו מסביר היאך נִפְדָּה,
מהחול התובעני שאת נפשך שותה ואינו מרפה.
שלימדנו שגם אנו לא נרפה עד שנצא ונעבוד ונשרוד
ולעולם לא נאבד כי עימנו הדוד.
כך רוחו נושבת,
גם אחרי הִלְקָתוֹ,
כי חייו היו שמחה ואמונה
ומכך צריכים אנו לקחת הדוגמא.
תהא נשמת אהובנו יונתן מנדל צרורה בצרור החיים.

לעילוי נשמת

רב קהילה ומחנך
דואג לצרכי הפרט והציבור
אוהב ארץ ישראל
וזכה לעלות אליה בסוף ימיו

הרב משה צבי

ב"ר דוב בער ז"ל

נלב"ע י"ב בחשון תשמ"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

לימוד יומי באמונה

תפארת ישראל

טבת-אדר א' שנה שנייה

בשילוב מהדורת 'המהר"ל המבואר קול חי'

יוצא לאור על ידי ארגון בשביל הנשמה
ללמוד-להעמיק-להתחבר

בשיתוף:

יוצא לאור על ידי ארגון 'בשביל הנשמה'

תלמידי ישיבת מרכז הרב

מערכת: דוד גלילי, הרב יהושע וייסינגר, משה שטרנברג.

כתובה: הרב אוריאל אבינר, הרב שלמה קורץ, הרב לירן עוקשי, הרב איתי טוכפלד, הרב אברהם בורשטיין, הרב שי לוי, הרב ניר קייזלר, הרב יאיר רוזנבלום, הרב חיים קטן, הרב נתנאל רוזן, הרב דוד יעקובוביץ', הרב יונה לוונגורוב, הרב שלמה ליפשיץ, הרב מאיר סילמן, הרב מרדכי ברקוביץ'.

פירוש המהר"ל המבואר קול חי: הרב אביגדור שילה.

ביקורת: הרב אבינועם זומר, הרב ירון גרופמן, הרב שי הירש, הרב מיכאל לוצקי.

עורך ראשי: עזריאל שפנגנטל.

סדר ועימוד: עמירם יוסף קדוש 0548-408-676.

עיצוב כריכה: צוריאל גביזון 0524-435-256, יסכה אהרוני 0527-203-819.

עריכה לשונית: דוד נודל 0502-162-012, אלעד ברנד 0524-895-436.

קטעי המהר"ל, הניקוד והפירוש המילולי מתוך מהדורת 'המהר"ל המבואר קול חי'.
הוספות של מהדורת 'לימוד יומי באמונה' סומנו בסוגריים מרובעות. © כל הזכויות שמורות ל'אור עציון ספרי איכות תורניים' טלפון 08-8502822 www.machon.oretzion.com
תודה לרב יצחק שילת, הרב אלישע אבינר והרב אביגדור שילה על הליווי והיעוץ.

תודה למסייעים במלאכת הקודש - אפרים צימרמן, ירון קליינמן, אריאל אליהו, יהונתן לנגה, יחזקאל קרנץ, אלחנן כהן, יעקב ברין, יהודה פרנקו, אבידן אהרן, דוד אורליאן, דביר שרביט, ידידיה שנדורפי, מרדכי שנדורפי, ניב מדמון, עומר פרארי, אלירן פרארי, ישראל קפלן, איתי מרקוביץ, תומר אילוז, דניאל קינד, יוחנן גולד, מתניה ברנר, אריאל פישר, דביר עמאר, אביחי שמאי, יוחנן לובין, דוד מלכיאל, יהודה שרעבי, מיכאל ברגשטיין, יונתן אדלר ולכל השותפים במלאכה.

החוברת יוצאת בשיתוף פעולה עם אתרי האינטרנט 'שיבה' ו'מכון מאיר'.

הלימוד מוקדש לעילוי נשמות ההרוגים בפגיעה במרכז הרב.

לעילוי נשמת

אהרן חיים וחיה פרנס

אהרן גדליהו וחנה (אלה) הופמן

אשר אנשיל טסלר

ישראל צבי ביידא

זכרונם לברכה

ת.נ.צ.ב.ה.

תפארת ישראל

מבוא

"תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" [דברים לג, ד]. אלו הן המילים הראשונות שאב מלמד את בנו כשהוא מתחיל לדבר [סוכה מב]. חשיבותה של התורה ולימודה הם אבני יסוד באמונת ישראל. ההיסטוריה של עם ישראל שזורה בקשר עמוק בלימוד התורה ובקיום מצוותיה. דורות רבים מסרו נפשם על לימוד התורה ועל הזכות לחיות חיי תורה. הצופה מן הצד עומד ותוהה: כיצד קשר זה נוצר? למה התורה כה משמעותית לעם ישראל? מהו תפקידה של התורה?

המהר"ל מפראג פותח לנו צוהר מעמיק לליבון סוגיות אלו בספרו 'תפארת ישראל'. המהר"ל, שחי לפני כ-450 שנה, כתב ספרים רבים העוסקים בעם ישראל, ייחודו ותורתו. בספרים אלו הוא מחזק את לבבות עם ישראל ומקרבתם לאביהם שבשמים ומדגיש שהקשר בין ישראל לקב"ה הוא קשר בל ינתק. המהר"ל אף מחזק מאוד את מעמדו של חז"ל, מעתיקי השמועה, ובונה מבט מעמיק ושיטתי בתורה כולה לאור דבריהם. בספר זה המהר"ל מאריך בביאור מהות התורה והקשר בינה לעם ישראל. במהלך דבריו הוא מברר סוגיות יסוד בתורה כמו היחס למצוות ומעמד הר סיני.

מפאת קוצר היריעה, בחוברת זו הבאנו פרקים נבחרים מתוך ספרו. פרקים אלו עוסקים בסוגיות מרכזיות במהותה של התורה: בהקדמה נלמד על הגישה הנכונה לתורה. בפרקים א-ג נברר מהו תפקיד האדם וכיצד התורה מסייעת לו במילוי תפקיד זה. בפרקים ד-ח נעסוק במשמעות המצוות. בפרקים יז, לב, מז ומח נעמיק ביחס בין ישראל לתורה. בפרק מט נחתום את הלימוד בבירור נצחיותה של התורה. פרקים אלו עוסקים בנושאים יסודיים בספר, ונותנים כלים ללימוד ספר 'תפארת ישראל' כולו. אנו תפילה שלימוד זה יעמיק את מבטנו האמוני, ויחדש את הקשר שלנו לתורה ולקב"ה.

משיבים את האמונה אל הלב כולנו מצטרפים ללימוד יומי באמונה

כדי להקיף

מסע שורשים מעמיק בספרי היסוד של גדולי הדורות

כדי לדעת

לימוד קבוע שיטתי ומגוון שבסופו תדע את עיקרי האמונה של עם ישראל

כדי להתחבר

לבורא עולם

מה המטרה? להקיף ספרי ראשונים ואחרונים העוסקים בנושאי אמונה ולבנות בתוכנו עולם אמוני עשיר ומסודר.

מתי מסיימים? המחזור הראשון יימשך עד לסוף שנת תשע"ה - שנת השמיטה.

כמה זמן לומדים? מספר דקות מדי יום.

איך לומדים? < מהבסיס: חומרי הלימוד יופצו בחוברות ובמייל.

< להבין: ביאורים להרחבה ולהעמקה.

< יחד: שיעורי אמונה בפריסה ארצית.

בהמשך

משנת הרמב"ם (אגרות, פרקי יסוד במשנה תורה), ספר העיקרים, אמונות ודעות, מהר"ל, חסידות, הרב קוק ועוד מספרי האמונה של רבותינו הראשונים והאחרונים

תוכנית השנה השניה

תשרי-כסלו: הקדמות הרמב"ם
טבת-אדר א': מהר"ל
אדר ב'-אייר: דרשות הר"ן
סיון-אב: הרב קוק
אלול-חשון תשע"ה: חובות הלבבות

לצפייה בלימוד באינטרנט או לקבלת הלימוד במייל
היכנסו עכשיו לאתר ישיבה או מכון מאיר:

Yeshiva.org.il

www.yeshiva.org.il

www.meirtv.co.il

ביאורים

המהר"ל פותח את ספרו, תפארת ישראל, בהסבר יסודי - מהי התורה: התורה איננה עוד חכמה כשאר החוכמות והמקצועות שקיימות בעולם, בהן אם האדם אינו מספיק מוכשר לעסוק בהן, עליו לחפש מקצוע אחר. לעומת זאת, מצוות לימוד תורה לא דורשת כישרון כיוון שמהותה היא לעסוק בדברי תורה גם במידה ואין הלומד מוכשר והוא אינו מבין את התורה בצורה נכונה. דבר זה נדרש מהפסוק: "וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל". לא נאמר 'לבני ישראל' אלא 'לפני בני ישראל' כדי ללמדנו שהתורה מונחת לפני כל אחד מישראל. כל אחד אם כן יכול ללמוד תורה, מדוע?

התורה היא דבר ה' המופיע בעולמנו, היא הדרך בה בחר ה' להורות דרכי לעמו ישראל. לפיכך לימוד התורה הוא המפגש הקרוב ביותר שלנו עם הקב"ה, כיוון שזו הדרך בה הוא בחר להעביר לנו את רצונו. בעל ספר ה'תניא' ממשיל זאת ואומר שלומד התורה 'מחבק את המלך בלבשויו'. הלבושים הם הבגדים בהם המלך יוצא מחוץ לארמונו ואיתם נתינו נפגשים. כך אף אנו פוגשים את הקב"ה ודבקים בו דרך התורה בה מונח רצונו ובה אמר דברו.

צריך לשאוף לכוון לאמת כשלומדים תורה. אך גם כאשר טועה הלומד, ואומר ההפך מן האמת, אין זה מוריד כלל מגודל מצוות לימוד תורה - הוא עדיין נפגש עם ה' ועם דברו. זוהי הסיבה שמברכים 'לעסוק בדברי תורה' ולא 'ללמוד תורה', כיוון שהעיקר אינו לכוון לאמיתתה של תורה ולפרשה בצורה הנכונה, אלא עצם העיסוק בתורה מתוך רצון לדבקות בה'. לא הדייק השכלי עיקר, אלא הדבקות האלוהית.

לכן התורה שייכת לכל אחד מעם ישראל, כי לימוד תורה אינו לימוד חכמה וממילא הוא אינו דורש כישרון. לימוד תורה הוא מפגש ודבקות בה'.

הרחבות

• ללמוד או לעסוק?

לְעֶסֶק בְּדַבְרֵי תוֹרָה. המהר"ל נותן ארבעה הסברים שונים לשאלה מדוע נוסח הברכה הוא 'לעסוק' ולא 'ללמוד' - שני הסברים כאן ועוד שניים בספרו 'דרך חיים':

א. 'לימוד' כולל גם עיון ומחשבה בלבד שהם אינם מעשה, ואילו הברכה נתקנה על 'מעשה המצווה'.
ב. 'לימוד' הוא דווקא כאשר הלומד מכוון לאמת, ואילו 'עסק התורה' כולל גם מצבים שבהם הלומד אינו זוכה לכוון לאמת.

ג. לימוד יכול להתבצע רק בשניים. הלימוד המשותף גורם לכך שהתורה לא תישאר רק במחשבה אלא תצא לעולם על ידי הדיבור: "שהתורה היא כאשר מוציא התורה בפה וזה נקרא תורה גמורה". היחיד מטבעו אינו מוציא הדברים בפיו, לכן הוא אינו ממש 'לומד תורה' אלא רק 'עוסק' [דרך חיים ג, ב].

ד. הביטוי 'לימוד' משמעותו לימוד ממישהו אחר: "כי כך משמע לשון למד שהוא למד מאחר". כיוון שיכולתו של האדם להתקדם בתורה בכוחות עצמו לגמרי, היא מועטה מאוד: "אבל אם למד מעצמו לא הוה מידי (אינו כלום)... ולכן אנו מברכין לעסוק בתורה ולא ללמוד בתורה" [דרך חיים ה, יד].

אמנם הרב קוק מסביר אחרת. 'עסק' הינו גבוה מ'לימוד'. 'לימוד' הוא דבר המשותף לכל שאר החכמות, והוא נשאר, בדרך כלל, ברובד של 'הבנה' ו'ידע'. תורתנו היא 'תורת חיים'. כלומר, על ידיה ובזכותה אנו מקבלים חיים מהבורא, והיא גם מדריכה אותנו בהתהלכנו בעולם, ולדבר שמהווה את הקשר שלנו לחיים אנו קוראים 'עסק', כדברי חז"ל: "ידיים עסקניות הן, הן פועלות כל הזמן. 'התעסקות' היא ביטוי כולל ליחס שלנו לחיים, ביטוי שמתאים לגישה הנכונה לתורה, 'תורת חיים' [עולת ראייה א נט].

שאלות לדין

למה הבנה מוטעית בלימוד תורה שיש בו טעות נחשב 'עֶסֶק בְּתוֹרָה'?

מה צריכה להיות המטרה שלנו כשאנחנו באים לעסוק בתורה?

לעילוי נשמת יהודה בן בנימין זאב הכהן ז"ל

הקדמה

נושא ההקדמה: התורה נתונה לכול ללמוד וללמד על אף הקשיים בללמוד

וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל (דברים ד, מז). הכתוב הִזְהָר וְזָכַר לומר, כי התורה חפץ נזנה, כל הרוצה לזכות בה יזכה בה, ולכך לא אמר אשר שם לבני ישראל, רק לפני בני ישראל. כמו דבר המנוח לפני כל הרוצה לזכות זוכה בה. ולא יאמר האדם כי התורה לא נתנה רק לגדולי החכמים, שהם רחוקים מן הטעות. אבל התורה נתנה לכל. ולא יאמר גם כן, אולי אֲשַׁגְהָ? בתורה. ודבר זה פִּרְשׁוּ בַּמִּדְרָשׁ (שהש"ר ב, ט): הִבְיֵאֵנִי אֶל בֵּית הַיְיִן וְדַגְלוּ עָלַי אֲהַבָּה (שיר השירים ב, ט). רַבִּי יוֹנָה אָמַר: שְׁנֵי חֲבָרִים הֶעוֹסְקִים בְּהִלְכָּהּ, זֶה אוֹמֵר בֵּית אָב שֶׁל הַלְכָּהּ, וְזֶה אֵינוֹ אוֹמֵר בֵּית אָב שֶׁל הַלְכָּהּ, אוֹמֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: וְדַגְלוּ עָלַי אֲהַבָּה. אָמַר רַב אֲחָא: עִם הָאָרֶץ שְׁקוּרָא לְאֲהַבָּה אֵיבָה, כְּגוֹן וְאֲהַבְתָּ (דברים ו, ה) וְאֵיבַתָּ, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: וְדַגְלוּ עָלַי אֲהַבָּה, עַד כָּאן. פְּרוּשׁ בֵּית אָב שֶׁל הַלְכָּהּ, שֶׁרַשׁ הַלְכָּהּ וְטַעְמָהּ.

וּמִפְנֵי זֶה נִרְאָה, כִּי הַבְּרָכָה עַל לְמוּד הַתּוֹרָה לְעֶסֶק בְּדַבְרֵי תוֹרָה*, וְאֵין מְבַרְכִין לְלַמֵּד תּוֹרָה. וְעִם שֵׁישׁ לְפָרֵשׁ שְׁלֹכָךְ אֵינוֹ מְבַרְכִין לְעֶסֶק בְּדַבְרֵי תוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהַבְּרָכָה הַזֹּאת הִיא בְּרַפְתַּי הַמְּצוּת, שְׁחֵיב לְבַרֵךְ עַל כָּל מְצוֹת עֲשֵׂה. וְאֵין מְצוֹת עֲשֵׂה רַק בְּדָבָר שֵׁישׁ בּוֹ מַעֲשֵׂה, שֶׁהֵרִי נִקְרָא מְצוֹת עֲשֵׂה שְׁחֵיב לְעֲשׂוֹת. וְלִכְךָ יֵשׁ לְבַרֵךְ לְעֶסֶק, דִּהְיִינוּ לְמוּד תּוֹרָה בְּמַעֲשֵׂה, וְזֶה כִּאֲשֶׁר הוּא מוֹצִיא הַדְּבַר, זֶה נִקְרָא עֶסֶק בְּתוֹרָה, שֶׁהַדְּבַר נִחְשָׁב מַעֲשֵׂה. אֲבָל לְמוּד נִקְרָא הַבְּנֵת הַדְּבַר מֵהַשְׁלֵמָה, וְאֵין הַבְּרָכָה רַק עַל מַעֲשֵׂה הַמְּצוּוֹת. וְאֵם לְמוֹד בְּעֵינֵינוּ לְבַד, אֵין לוֹ לְבַרֵךְ לְעֶסֶק בְּדַבְרֵי תוֹרָה, שֶׁזֶה נִאֲמַר עַל הַמַּעֲשֵׂה.

אָמְנָם נִרְאָה לומר כמו שאמרנו, כי לכך מברכין לעסק בדברי תורה, כי ללמוד תורה לא שייך רק על מי שלמד תורה ומכונן ההלכה לאמתתה, שביזה שייך ללמוד תורה. אבל מי שאינו מכונן ההלכה על אמתתה, אין זה ללמוד. לכך מברכין לעסק בדברי תורה, בין שהוא מכונן ההלכה, או שאינו מכונן ההלכה, רק שייכנו ללמוד האמת, אף על גב שישגג. הרי כי ללמוד התורה לעצמו נקל מאד, ואין צריך לחוש לשום דבר.

וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. משמעות פסוק זה שהתורה מונחת לפני הכל, וכל הרוצה לזכות בה, יזכה בה. לכן לא נאמר בפסוק וזאת התורה אשר שם לבני ישראל, אלא נאמר לפני בני ישראל, כמו כל דבר המונח לפני כל הרוצה בו. לא יאמר אדם התורה ניתנה רק לגדולי החכמים שאינם טועים בלימודה, אלא התורה ניתנה לכולם. כמו כן לא יאמר אדם איני לומד תורה ש'מא אלמד ואטעה בלימוד. כנגד חשש זה ביארו חכמים במדרש: 'הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה' ר' יונה אמר, שני חברים העוסקים בהלכה, זה אומר 'הלכה מקורה וטעמה והשני אינו אומר מקורה וטעמה של הלכה, אומר הקב"ה ודגלו עלי אהבה.'⁴ ערבים עלי דבריו אף על פי שלא כיון להלכה. אמר רב אחא עם הארץ שקורא לאהבה איבה, כגון במקום ואהבת קורא ואיבת אמר הקב"ה ודגלו עלי אהבה.

ברכת התורה היא לעסוק בדברי תורה ולא ללמוד תורה. אפשר לומר שהטעם לכך הוא שברכת התורה היא ברכת המצוות, שחייב אדם לברך על כל מצות עשה שעושה, ואין העשה אלא בדבר שיש בו מעשה, ולכן נוסח הברכה הוא לעסוק כי העסק הוא דבר שיש בו מעשה. העיסוק בתורה הוא דבור בדברי תורה, אבל למוד הוא גם בעיון בלי מעשה, כי הלימוד הוא הבנת מה שלומד. אם לומד בעיון ללא דיבור אינו יכול לברך לעסוק בדברי תורה מכיון שחסר כאן מעשה המצוה.

אבל נראה יותר שהביאור הוא כמו שכתבנו בתחילת דברינו. לימוד הוא רק כאשר למד תורה וכיון לאמיתת ההלכה, אבל מי שבלימודו לא כיון לאמיתות ההלכה אין זה לימוד תורה. לכן מברכים לעסוק בדברי תורה, כי עיסוק בתורה הוא בין כשמכוון להלכה ובין כשאינו מכוון להלכה, בתנאי שכוונת הלומד לכוון אל האמת גם אם לא עלה הדבר בידו. הרי שלעסוק בתורה הוא דבר קל מאד, ואינו צריך לחשוש מלימוד תורה.

הברכה "לעסוק בדברי תורה" ולא "ללמוד תורה" כי מקיים המצווה אע"פ שלא מכיון לאמת

ביאורים

עסקנו בכך שהעיקר בלימוד תורה הוא הדבקות בה, ולא הכישרון השכלי. היום נראה שאף היכולת לכוון לאמיתה של תורה וללמדה לאחרים אינם תלויים בכישרון שכלי אלא בדבקות בה.

ישנם שני קשיים כשאדם מלמד תורה לאחרים:

א. במידה והמלמד אינו מבין את התורה נכון, הרי הוא טועה ומטעה. אמנם למדנו שכל אחד יכול ללמוד תורה, ואדרבה, טוב שיעסוק בתורה אפילו אם הוא טועה, כיוון שהמצווה היא לעסוק בדברי תורה. אך דבר זה נכון רק אם הוא לומד תורה לעצמו ולא כשהוא מלמד אחרים - הרי התלמיד בא לרב כדי ללמוד תורת אמת, אך אם הרב עצמו טועה, התלמיד אינו מרוויח כלום.

ב. יש פעמים בהם הרב אכן מלמד אמיתה של תורה, אך תלמידיו אינם רוצים ללמוד ממנו.

המהר"ל מוכיח שעוד בזמן הגמרא הייתה לעתים נטייה לשמוח בכישלונם של השני בין תלמידי החכמים, ולכן ר' נחוניא בן הקנה חיבר תפילה קודם הלימוד שבה אנו מבקשים שתי בקשות - שנכווין כולנו אל האמת, ושנשמח בצדקת חברינו ולא בכישלונם. הסיבה לנטייה זו בין לומדי התורה היא טבעית, כי הקב"ה טבע בנו אהבה גדולה מאוד לעצמנו, וקל לנו לשמוח כשאנחנו צודקים וחברינו טועים. אהבה זו מצומצמת כלפי עצמנו בלבד ועלינו 'להתגבר' ולהרחיבה גם כלפי אחרים - ואהבת לרעך כמוך. עלינו להכיר שהבריאה כולה היא מעשה ה', ולכן אנו אוהבים את כולה.

לכן, כשאדם מכוון את מעשיו ולימודו אל ה', וכל רצונותיו ושאיפותיו הם להידבק בה, הוא מתמלא אהבה לבורא עולם וממילא גם לעולם שהבורא ברא. הוא מתמלא אהבה לתלמידיו, וכמים הפנים לפנים - אף תלמידיו אוהבים אותו ושמחים כשהוא צודק. בנוסף, ה' מעניק לו דעה לכוון לאמיתה של תורה ולהעביר את דברו לתלמידיו, כי היכולת לזכות בתורה נובעת מהדבקות בה - נותן התורה.

הרחבות

הקושי להגיע לאמת

וְדַרְךְ הָאֱמֶת רְחוֹק מְשִׁימָצָא. העולם הזה נקרא "עלמא דשיקרא" - עולם השקר. מה זה שקר? מסביר ה'פחד יצחק' ש'שקר' הוא העמדת מחיצה בין המקור לבין הדברים הנובעים ממנו. לדוגמה כאשר אדם מספר לחברו על מקרה מסוים, המקרה הוא המקור והסיפור הוא מה שנובע מהמקור. אם המספר מעוות את הפרטים הוא בעצם מעמיד מחיצה בין המציאות - מה שהיה בפועל, לבין הסיפור - מה שהחבר שומע. כמו כן תמונה 'לא אמיתית' היא תמונה שאינה משקפת את האדם המצויר בה, את המקור [ראש השנה טו, ג]. הקב"ה הוא המקור של כל הבריאה הסובבת אותנו, אך הבריאה ביחס לבורא היא חלקית, כי רק חלק מכוון מופיע בה. אי אפשר באמת להכיר את הקב"ה מתוך העולם, אנו רק יכולים לקבל מושג על כוחו ועל יכולותיו של הבורא (מחכמת הבריאה, מניסים וכדו'). כמו הריחוק הזה בין השלמות ובין העולם, כך גם אנו בדרך כלל רחוקים מן האמת.

הריחוק הזה הוא רק נקודת הפתיחה. המשימה שלנו היא לעבוד על הפער הזה ולהשתלם, עד ליום בו הקב"ה יופיע בעולם בצורה מלאה. זה לא יקרה רק מצידנו, אלא עם הרבה סייעתא דשמיא מצידו. כך גם האדם הפרטי, אין תפקידו להגיע לאמת לבד. הוא צריך להשתלם ולהתקדם אליה, ולבסוף יגיע לאמת הנדרשת ממנו בסיוע של הקב"ה. וייתכן שגם זה כלול בדברי המהר"ל: "אמנם להנצל מזה, כאשר יכון מעשיו אל השם יתברך...". כאשר האדם מצידו משתדל לדבוק בקב"ה, בשלמות, הוא יזכה ללכת בנתיבות האמת.

שאלות לדין

למה בדורות שלנו 'אבדה חכמה מבני אדם', הרי ככל שהעולם מתקדם האנושות חכמה יותר? למה קיים בנו טבע כזה לשמוח כשחבר שלנו טועה? כיצד אנו יכולים להשתמש בו למגמות חיוביות?

אֲמַנְם לְשׁוּם דְּבָרֵי תוֹרָה לְפָנֵי זֹלָתוֹ' הוא קִשָּׁה מְשֻׁנֵי פְּנִים: הָאֶחָד, כִּי אִם אֵינוּ מְכֻוֹן הַהֲלָכָה, לְהֵאִיר עֵינֵי זֹלָתוֹ בְּדַבְרֵי אֱמֶת, לְמַה לוֹ! כִּי תְּכַלִּית מֵה שֵׁיכְנֹן הַמְּנִיחַ דְּבָרֵי תוֹרָה לְפָנֵי זֹלָתוֹ, לְהַחֲכִים אוֹתוֹ בְּדַבְרֵי אֱמֶת וְיִשֶׁר. וְדַרְךְ הָאֱמֶת רְחוֹק מְשִׁימָצָא*, וּמְכַל שִׁכְוֹן בְּדוֹרוֹת הָאֵלוּ, שֶׁאֲבָדָה חֲכָמָה מִבְּנֵי אֲדָם. הַשְּׂנִי אֵף אִם הוּא מְכֻוֹן הַהֲלָכָה, מִי יוֹדֵעַ אִם יִהְיֶה לְרִצּוֹן אֲמָרֵי פִּי לְזֹלָתוֹ, וְאִם לֹא יִהְיֶה לְרִצּוֹן, עֵדִין לֹא הוֹעִיל דָּבָר. וְאִין סַפֵּק, כִּי כָּל פְּעֻלָּה אֲשֶׁר רְחוֹק שֵׁיגִיעֵי הַפּוֹעֵל אֶל תְּכַלִּית פְּנִיתוֹ, אִין רְאוּי שֵׁיפְעַל אוֹתָהּ פְּעֻלָּה, שְׁלֹא יִהְיֶה פְּעֻלָּתוֹ לְרִיק וּלְבִטְלָה.

וְהַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אֲמָרְנוּ, אֵף בְּדוֹרוֹת הַשְּׁלֵמִים³ הִיָּה צָרִיךְ לְאֲדָם זְרוֹז יִתְרָה, שְׁלֹא יִהְיֶה נִכְשָׁל בָּזֶה⁴. בְּפֶרֶק ד' דְּבִרְכוֹת (כח, א): בְּכִנִּיסְתוֹ לְבֵית הַמְּדַרְשׁ מִתְּפַלֵּל: יְהִי רִצּוֹן שְׁלֹא אֲכַשֵּׁל בְּדַבְרֵי הַלְכָה, וְלֹא אֲמַר עַל טְהוֹר טָמֵא, וְיִשְׁמַחוּ בִּי חֲבֵרַי. וְלֹא יִכְשְׁלוּ חֲבֵרַי בְּדַבְרֵי הַלְכָה, וְאֲשַׁמַּח בָּהֶם, עַד פֶּאֶן. הִרִי שֶׁאֵף בְּתַלְמִיד חֶסֶם גְּדוֹל, לֵב הָאֲדָם נוֹטֵה לְשִׁמְחָה, כִּפְּאֲשֶׁר יִמְצָא בְּדַבְרֵי זֹלָתוֹ חֲסָרוֹן. כִּי כָּל אֲדָם טָבֵעַ עוֹשֶׂה שְׂשִׁמְחָה בְּשִׁלְמוֹת אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ עַל זֹלָתוֹ. וְלִךְ מִתְּפַלֵּל שְׁלֹא יִלָּךְ אַחֵר טָבֵעוֹ, וְיִשְׁמַח כְּשֶׁחֲבֵרוֹ נִכְשָׁל בְּדַבְרֵי הַלְכָה, וְהוּא אֵינוֹ נִכְשָׁל. וְעַם כִּי יֵשׁ לְפָרֵשׁ הַהֶפֶךְ, מֵה שֶׁאֲמַר: וְיִשְׁמַחוּ חֲבֵרַי בִּי, תְּפִלָּה שֵׁיִשְׁמַחוּ חֲבֵרַי בּוֹ, כִּפְּאֲשֶׁר לֹא יִכְשָׁל הוּא בְּדַבְרֵי הַלְכָה. אִין הַמְּאָמֵר סוֹבֵל זֶה, שֶׁעֵדִין לֹא אֲמַר שֵׁיִאֲמַר דְּבַר הַלְכָה, רַק שֶׁאֲמַר בְּדַרְךְ שְׁלִילָה, שְׁלֹא אֲכַשֵּׁל בְּדַבְרֵי הַלְכָה, וְאוּלַי לֹא יִאֲמַר דְּבַר הַלְכָה כְּלָל, כִּי לֹא כָּל אֲדָם יִאֲמַר דְּבַר הַלְכָה בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ. וְהִיָּה לוֹ לֹמַר, יְהִי רִצּוֹן שֶׁאֲמַר עַל טְהוֹר טָמֵא וְעַל טָמֵא טָמֵא וְיִשְׁמַחוּ חֲבֵרַי בִּי, וּפְרוּשׁ רַש"י זְרוֹנוֹ לְבִרְכָה יוֹכִיחֵ⁵. וְאִם הַדְּבָר הוּא כֵּן בְּשִׁלְמוֹת הַמְּעֻלָּה, מְכַל שִׁכְוֹן בְּדוֹר הַבְּלִיָּת שְׁלָם, אֲשֶׁר כָּל דְּבָרֵי זֹלָתוֹ אֵינָם לוֹ לְרִצּוֹן, כִּי לֹא יִלְמַד זְכוֹת עַל הָאוֹמֵר. וְהִרִי הַקְּשִׁי מְצַד שְׁנֵי פְּנִים⁶.

טבע האדם לשמוח בכשלונו חברו

אֲמַנְם לְהִנְצֵל מִזֶּה, כִּפְּאֲשֶׁר יְכוֹן מַעֲשֵׂיו אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר הוֹרִישׁ אֶל הָאֲדָם הַתּוֹרָה וְהַחֲקָמָה. גַּם עֵתָה יִתֵּן לוֹ תּוֹרָתוֹ וְיִדְרִיךְ אוֹתוֹ בְּנִתְיבוֹת אֱמֶת, כִּי מֵאֵתוֹ תֵּצֵא תּוֹרָה.

הדרך להנצל מהקשיים - דבקות בה נותן התורה

אולם,¹ ללמד תורה לאחרים קשה משני היבטים: האחד, כשמלמד תורה לאחרים צריך ללמדם דברי אמת, ואם אינו מלמד האמת מה תועלת בדבר, הרי תכלית המלמד היא להחכים את התלמיד בדברי אמת, ולאמת קשה מאד לכוון בוודאי בדורות אלו שהאמת נעדרת, שכן אבדה החכמה מבני האדם. היבט השני, אף אם יכוון אל האמת,² יתכן שהדברים לא יתקבלו בעיני הלומד, אם כן לא הועיל לו במאומה. אין ספק כי כל פעולה שפועל האדם ואינו מגיע אל מטרת הפעולה ראוי לו שלא יפעל אותה, כדי שלא תהיה פעולתו לבטלה.

ההיבט השני עליו דיברנו קודם, שאף כשמכוון לאמת מי יודע אם הלומד יקבל דברי המלמד, אינם אמורים רק בדורות אלו, אלא גם בדורות הקודמים שהיו שלמים, היה צריך להתריע⁴ שלא ישמח אדם בכישלונו חברו. בפרק רביעי של מסכת ברכות אמרו, בכניסתו לבית המדרש מתפלל, יהי רצון שלא אכשל בדבר הלכה, ולא אומר על טמא טהור וישמחו בי חברי. ולא ישלחו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. הרי שאפילו לתלמיד חכם גדול ישנה נטייה טבעית לשמוח כאשר מוצא חסרון בדברי חבריו, כי כל אדם באופן טבעי שמח שיש בו שלימות יותר מאשר בזולתו. לכן היתה תפילתו של רבי נחוניא בן הקנה שלא ילך אחר נטיותיו הטבעיות, ולא ישמח בשעה שחבריו נכשל בדבר הלכה, ואילו הוא כיון אל האמת. אמנם את דבריו וישמחו בי חברי ניתן לפרש גם להפך, לכיוון החיובי, וישמחו בו חבריו כשהוא אומר האמת ואינו נכשל בדבר הלכה. אך נראה שאין זה פשט הדברים, כי עדיין לא הזכיר בתפילתו שיאמר דבר הלכה, רק אמר בדרך השלילה שלא אכשל בדבר הלכה, ואולי לא יאמר כלל דבר הלכה בבית המדרש, שהרי לא כל אחד אומר דבר הלכה בבית המדרש. אם אכן כוונתו היתה לומר שישמחו חבריו כשהוא אומר דבר אמת היה צריך לנסח דבריו באופן זה, יהי רצון שאומר על טהור טהור ועל טמא טמא וישמחו בי חברי. פירושו של רש"י מוכיח כפירושונו,⁵ שכתב: ולא אכשל וישמחו חברי על כשלוני. אם בדורות שלמי המעלה היה כך, כל שכן בדורותינו הבלתי שלמים, אשר כל דברי זולתו אינם נראים בעיניו, ולא מלמד זכות על האומר. הרי קושי המלמד הוא מְשֻׁנֵי פְּנִים: שמא לא יכוון להלכה, ואם יכוון להלכה שמא לא יעלו הדברים לרצון לפני הלומד. העצה להנצל מקשיים אלו היא שיכוון ללימודו אל השם יתברך אשר נתן לאדם את התורה ואת חוכמתה. ואז יזכה שגם עתה כאשר ילמד תורה יתן לו הקב"ה את תורתו וידיריך אותו בנתיבות האמת, כי מאתו תצא התורה.

הקדמה טבת

